

לשוננו לעם

עורך: משה פלורנטין

מתוך

כרך נד, תשס"ג-תשס"ד

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

יובל לאקדמיה

אישי נשיא המדינה ורעייתו, מורנו ורבנו פרופ' בן־חיים נציג הדור המכונן והמייסד של האקדמיה ונשיאה השני, פרופ' בלאו נשיאה השלישי של האקדמיה, חברי האקדמיה ובני זוגם ועובדי האקדמיה, חברי הוועדות המקצועיות, אורחינו מן האוניברסיטה העברית ובראשם ראש המכון למדעי היהדות פרופ' חזן־רוקס, קהל נכבד,

א

בשניים בטבת תש"ט (3 בינואר 1949) נתכנסה "האספה הכללית הפומבית לקראת הקמת האקדמיה ללשון העברית" בנוכחות דוד בן־גוריון, ראש הממשלה הזמנית, ברל לוקר, יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית, ופרופ' שמחה אסף, רקטור האוניברסיטה העברית.

יודגש כאן שאספה זו נתכנסה כאשר עוד לא תמה מלחמת השחרור, ללמדך שבמקום שיש אנשים גדולים, אין רעם התותחים משבית את העיסוק בענייני הרוח. בהקשר זה נזכר אני במה שכתב הרי"ן אפשטיין בהקדמה לספרו "מבוא לנוסח המשנה" מכ"ז באב תש"ח: "ספרי זה [...] נסדר בדפוס בשעת חירום זו, בזמן ההפצצות וההריסות וחורבן רחוב בן־יהודה והסביבה".

באספה הנזכרת נשא בן־גוריון דברים על מקומה של הלשון העברית בחיי העם ועל חשיבות הקמת האקדמיה, וכך סיים את דבריו:

כבודו של המוסד העליון דורש שיוקם בתוקף חוק ממלכתי שיתקבל בבית המחוקקים הנבחר של מדינת ישראל. אין לי ספק שנבחרי העם יעריכו את ייסודה של אקדמיה עברית ושליחותה של הלשון העברית במיזוג הגלויות ובהנחלת אוצרות התרבות הישראלית והאנושית לאומה המתחדשת.

באותו המעמד אמר פרופ' נפתלי הרץ טור־סיני, מי שישב ראש בשיבה ולימים נבחר לנשיאה הראשון של האקדמיה:

חובת חיים היא לעמנו במדינת ישראל ובתפוצות שתקום אקדמיה זו ללשון העברית, שתהיה לה הסמכות לקבוע את חוקי לשוננו המחודשת לשם צורכי החיים בכל רוחבם על יסוד מחקר לשוננו העתיקה [...]

* הדברים מובאים בזה כבשעת אמירתם בבית נשיא המדינה, ביום כ"ד באדר תשס"ד. מחמת היעדרותה של שרת החינוך גבי לימור לבנת מן המעמד נעשו שינויים קלים בנוסח הראשון.

ברור היה לנו, כשחיפשנו את הדרכים ליצירת האקדמיה, שהסמכות צריכה להינתן לה על ידי מוסדות השלטון הלאומיים שלנו: ממשלת ישראל [...] שהיא הקובעת חוק ומשטר בכל דרכינו בארץ; ההסתדרות הציונית העולמית, הפועלת בשם כל עמנו בתפוצות [...] הסתדרות זו שנטלה על עצמה כאחד מנושאי עבודתה העיקריים אף את מפעל התרבות והחינוך, המתבטא בראש וראשונה בלשונו; ומוסד המדע העליון בארץ, האוניברסיטה העברית בירושלים, שמחקר לשונו בעבר ובהווה הוא אחד ממרכזי פעולתה, והמשתתפת גם עד היום ברוח ובחומר בעבודת ועד הלשון העברית.

בשניים באב תשי"ג (14 ביולי 1953), נשא דברים בכנסת פרופ' בן-ציון דינור, שר החינוך והתרבות, בהביאו לפניו את הצעת חוק ועד הלשון לישראל, תשי"ג-1953. דברים חשובים ומפורטים אמר אז שר החינוך. אזכיר כאן רק שורות אחדות מן הנאום הגדול ההוא, המתמקדות באקדמיה כמוסד של מחקר:

רק מוסד מדעי מאורגן עליון יכול לכוון וצריך לכוון את התפתחותה של הלשון. הלשון העברית זקוקה גם למילון אקדמאי שיהיה מנופה ומבורר, וזה דורש עבודות מוקדמות, כי יש לנו ספרות עצומה של דורות. חלק גדול ועצום, דווקא בשטח המדע הכללי של הספרות העברית נשאר בכתבי יד [...] כל כתבי היד העבריים, שמספרם מגיע לרבבות, זה אחד הערכים שלפניו אפשר לסדר מילון אקדמאי ודרושים אנשים רבים לטיפול בדבר הזה [...] ברור שרצוננו הוא שזה יהיה מוסד מכובד ביותר. מוסד מחקר של הלשון העברית [...] בה קשורה ואצורה הנפש הישראלית, ההווה הישראלית בכל דורות קיומה של ישראל.

יודגש כאן ששר החינוך דאז דיבר ברורות על הצורך בהעמדת תקציבים ראויים לאקדמיה. אמר ועשה...

ב

בט"ז באלול תשי"ג (27 באוגוסט 1953) נתקבל "חוק המוסד העליון ללשון העברית" ונתפרסם ברשומות בכ"ו באלול של אותה שנה בחתימתם של הנשיא יצחק בן-צבי, של מ"מ ראש הממשלה משה שרת ושל שר החינוך והתרבות בן-ציון דינור. מובאים בו 13 סעיפים. סעיף 2 אומר: "תפקיד המוסד הוא לכוון את התפתחות הלשון העברית על יסוד חקר הלשון לתקופותיה ולענפיה". ובסעיף 12 כתוב: "ביום תחילת תוקפו של תקנון המוסד יעברו למוסד כל הזכויות, הנכסים וההתחייבויות של ועד הלשון העברית, וועד הלשון העברית יחדל".

ולפי שזכתה האקדמיה שיעמדו בראשה גיבורי כוח ואנשי רוח גדולים, העמידו ראשיה וחבריה את מטרות האקדמיה על שלוש כמובא בתקנונה:

א. לעשות לכינוס ולחקירתו של אוצר הלשון העברית לכל תקופותיה ושכבותיה;

ב. לעשות לחקירת מבנה הלשון העברית, תולדותיו וגלגוליו;

ג. לכוון את דרכי התפתחותה של הלשון העברית לפי טבעה, לפי צרכיה ואפשרויותיה בכל תחומי העיון והמעשה: באוצר המילים, בדקדוק, בכתב, בכתב ובתעתיק.

ג

זכויותיו של ועד הלשון מי ימנן! עשרות שנות פעולתו מתאפיינות בהישגים רבים ובראש ובראשונה בתחום המינוח והסדרתו. פעילות זו של ועד הלשון שבה ומצאה את ביטויה בניסוח המטרה השלישית של האקדמיה: "לכוון את דרכי התפתחותה של הלשון [...]". אבל ראשי האקדמיה ביקשו יותר: הם רצו שהאקדמיה תהא למוסד מחקר, שתהא למכון הלאומי לחקר הלשון העברית, ומן הפעילות המחקרית של המוסד תיגזרנה כל הפעולות האחרות. לא שלבה של האקדמיה היה גס בהכוונת הלשון ובתקנתה, אדרבה נתבקשו דרכים להשבחת העשייה בתחום הזה. וכך היה בכל שנות קיומה של האקדמיה וגם בשנים האחרונות. מי שיעקוב אחר פעולתה של האקדמיה בתחום התקן ובתחום המינוח בשנים האחרונות יוכל לראות שהתשתית המדעית לעבודה הזאת נעשתה יותר ויותר מוצקה. אזכיר כאן דיון שנתקיים בישיבת המליאה האחרונה של האקדמיה מיום שני, שמונה באדר השנה (1 במארס 2004), בשאלת דרך הבעתם בעברית של שמות התואר המציינים את האפשרות, אלו הנחתמים באנגלית ובצרפתית ב-able וב-bar בגרמנית ומקביליהם בלשונות אחרות, כגון eatable, manageable, essbar, המיתרגמים במילונים העבריים: "קָאוּי לֹאכִילָה", "פֶּר אֶכְלָה" או "אֶכְלִי". כשנתבקשה המליאה להנחות את ועדות המינוח ואת הוועד המשותף בבחירת תרגומן של צורות כאלו, הובא לפניו מסד נתונים נרחב ומגוון; הדיון הזה לא התבסס על התרשמותו של חוקר זה או זה על מה שנקרא בעברית המהלכת "תחושת בטן", אלא על נתונים שנאספו בידי אנשי המזכירות המדעית ממאגר המונחים שהניחו ועד הלשון והאקדמיה, בחלקם גם הגיעו מן ה"שטח", כלומר מן החיים.

ריכוז של למעלה מ-100,000 המילים שהניחו ועד הלשון והאקדמיה במאגר מונחים הוא כיום אחד האוספים החשובים של אוצר המילים והדקדוק של העברית החדשה. מאגר זה ההולך ומתארגן, ההולך ונבדק ונבחן ומתאחד ונערך ומיתקן לפי הצורך, הפך כלי חשוב בידי מקבלי ההחלטות.

גם הגישה למאגרים אחרים הייתה כלי עזר בדינו. כאשר ביקשנו לדעת מהו המנהג בכתיבתם של התארים השאולים **דרמטי/דרמטי** ו**פרובלמטי** וכיוצא בהם בטי"ת או בתי"ו, העמידה לפנינו המזכירות המדעית נתונים מרובים ורבי עניין שלוקטו מאוספי נתונים בעזרת מרשתת אינטרנט. גם בקביעת המינוח בתחום המתכנה "מילים בשימוש כללי" מביאים המזכירים המדעיים "דברי רקע" מפורטים בעקבות עבודה מוקדמת מושכלת בהשתתפות מומחים, ובהם הצעות רבות למינוח, ביטוי לכוח היצירה של חברי הוועדה – סופרים ומשוררים, מתרגמים ובלשנים. ואין צריך לומר שהמצע המובא לפני ועדת הדקדוק משתפר והולך גם הוא עם השנים, בשל עבודות ההכנה המעמיקות והבירורים הרבים שאנשי המזכירות המדעית עושים לקראת הדיון בוועדה.

האקדמיה גם נענתה לצורכי הציבור וכוונה את מכון מזי"א להפצת תולדות תחיית הדיבור העברי. אלפי ילדים ובני נוער, מתרגמים ומורים באו לשם כדי ללמוד פרק חשוב בתולדות התחייה הזאת ובתולדות הפועלים בה. גם המוסד הזה נשען על הפעילות המחקרית שנעשית באקדמיה.

ד

וגם זאת, ראוי לומר משהו בעניין המטרה "לכוון את דרכי התפתחותה של הלשון העברית לפי טבעה". בדור הראשון דבקה האקדמיה בדקדוק המקרא וכמעט אך בו. עם השנים מסלול זה לא ננטש, אבל נשתנה ונתגוון כלשהו. כאן המקום לציין כי מורנו פרופ' זאב בן-חיים המלווה את עבודת האקדמיה מיום קומה ולפני קומה ועד היום, הוא היום דובר ברור ובהיר ואף נחרץ של נתינת הדעת להכוונת הלשון לפי טבעה. לשון אחר, העברית היא היום לשון חיה, ובתוך המציאות הזאת היא פיתחה גם נטיות מסוימות, לא פרי טעויות של לימוד לקוי של העברית, אלא תוצאה של תהליכים המתרחשים בלשון חיה בפי דוברים אותנטיים.

צריך לומר שבהחלטות האקדמיה עלה גם משקלן של מסורות לשון שבכתב ושבעלפה הניצבות נגד מה שנחשב ירושת המקרא. דבר זה מוצא את ביטוי בזוטות או בגדולות. די להזכיר את החלטת ועדת הדקדוק לדחות את הצורה **קצוות תבל** מפני **קצות תבל**; אבל החלטה זו לא יכלה לעמוד בפני העובדות שהציע לפניו אחד מחבריה, תלמיד חכם הבקי בספרות הדורות, ובשל כך החליטה המליאה להכשיר את **קצוות תבל** ואחיותיה.

כללו של דבר, בפעולתה בתחום הכוונת הלשון השתיתה האקדמיה בעבר ומשתיתה בהווה את החלטותיה על עיון ולמדנות. המהלך הזה מתאפשר משום שהאקדמיה נותנת את עיקר חילה לפעילות המחקרית, וליתר דיוק העמידה את מחקר הלשון במוקד פעולותיה. החזון וכושר המעשה של מייסד מפעל המילון

ההיסטורי וכל העושים על ידו ופעילותם הנמשכת של עובדי המילון הפכו את האקדמיה למרכז הגדול והחשוב לחקר הלשון העברית. אין לך מחקר של ממש בלשון העברית הקלאסית שאינו נדרש למאגרים שהאקדמיה בנתה לצורך המילון ההיסטורי לעתיד לבוא. וכך הוא בנוגע לחטיבות חשובות של העברית החדשה. מאות ואלפי טקסטים גדולים וקטנים עומדים כיום, ממוינים מבוררים ומנותחים, לרשות חוקרי הלשון העברית ולרשותם של חוקרים בתחומים אחרים של מדעי היהדות. גם חוקרי הארמית השתיתו את עבודותיהם על חומרים שנטלו מן האקדמיה. אף מאגר המונחים המקיף משמש עשרות מתרגמים וכותבים וקהל רחב של שוחרי העברית, וההחלטות בדקדוק משמשות בסיס לפרקים בהוראת הלשון.

כאן המקום וזו השעה להדגיש את הדברים הללו בבית נשיא המדינה. שכן עדיין יש רבים וטובים החושבים שהאקדמיה היא אך בית מלאכה ליצירת מילים ולתרגום של שמות משפחה לועזיים לעברית, ואינם יודעים שאין אלו אלא כפתורים ופרחים למנורת הזהב הגדולה המשפיעה רוב טוב שנתייסד על עבודת שנים למדנית של חוקרים ומומחים מצניעי לכת, שברובם אינם מוכרים לאיש. זה טעמה של בחירת השם אקדמיה שלא נעם לרבים; לא עוד ועד לשון, נַעַד ככל אותם הוועדים, ששחקו את המילה הזאת עד תום ועד בוש, אלא מוסד מחקר המתנהל בכבוד ראש של מלומדים, מוסד של ריבוי מעש ומיעוט מלל.

ה

בתחילה חשבתי לחתום כאן את דבריי. משבאתי ואמרתי שעבודת האקדמיה ניצבת על עמודי המחקר, ומכאן מסתעפת כל פעילות אחרת של המוסד בהחלטות בענייני דקדוק, כתיב ותעתיק ובמינוח לענפיו – המינוח הכללי והמינוח המקצועי – ובמענה לפניות הציבור. אלא שאם אני עוצר בכאן, נמצאתי מחסיר כמה נושאים חשובים וכבדי משקל, המתבקשים במעמד הזה ובמקום הזה. בשיבת המליאה החמישית של האקדמיה מיום כ"א באדר תשי"ד, כלומר אתמול לפני חמישים שנה, הובאה לפני המוסד הצעה מתוקנת של תקנון האקדמיה, ושם נוסף סעיף ד לשלושת הסעיפים המציעים את מטרות האקדמיה, סעיף האומר שתפקיד האקדמיה "לסייע להפצת ידיעת הלשון העברית". סעיף זה נתקבל תחילה (זיכרונות א, עמ' 32), אבל אחר כך הושמט כפי שמלמד הנספח לתקנון (בעמ' 35).

בצדק הושמט, כי האקדמיה ראתה את תפקידה כמוסד העליון ללשון העברית העוסק במחקר הלשון ובהכוונתה, הוא הבוחן את הנושאים העומדים על הפרק ומחליט בהם, כלומר מוסד מחוקק; אבל על כל ההיבטים המעשיים הופקד משרד החינוך. ויש לשאול ביושר אם משרד החינוך מילא את התפקידים

המוטלים עליו בהוראת הלשון ובהפצת החלטות האקדמיה בענייני הדקדוק, הכתיב והפיסוק.

מן הראוי שעניין העברית יעמוד על שולחן עבודתה של שרת החינוך כנושא לבדיקה ראויה. המתקנות שבאומות אינן מסתפקות במינוי מפקח להוראת הלשון, אלא תרות אחרי אדם בעל שיעור קומה שיהא המכוון של פעילות ההוראה של הלשון הלאומית בכל רמות החינוך. בעוד חודשיים יבוא ארצה פרופ' ברנארד סרקיליני, מגדולי חוקרי הצרפתית בדורנו. הוא ולא אחר עומד בראש הפעולה הזאת בצרפת. הוא מכוונה של המדיניות הלשונית בגופים המקבילים למזכירות המדעית, לוועדת הדקדוק ולוועדות המינוח והוא העומד בראש קביעת תכניות הלימודים במערכת החינוך.¹ אבל ראשי האקדמיה, ואני בכללם, לא צלחו למצוא אוזן קשבת אצל ראשי משרד החינוך לרבות אצל יושבי ראש המזכירות הפדגוגית לדורותיהם. ראשי המשרד לא נתפנתה שעתם לדבר הזה. אין לנו ספק שחיבור הדוק בין המזכירות המדעית למשרד החינוך ייטיב עם הוראת העברית.

1

אמת ויציב ונכון וקיים, העברית ניצחה והריהי מהלכת בפייהם של כחמישה מיליון יהודים ולא־יהודים בארץ. אבל סכנות רבות אורבות לה מכיוונים שונים. האוניברסיטאות ובכללן מוסד האם שלי, האוניברסיטה העברית, שזכתה לשבחים מפרופ' טור־סיני לפני חמישים וחמש שנה, לא רק פרופסורים שלה מתכתבים ביניהם באנגלית אלא גם ראשי המוסד מנהלים חלק מהתכתבותם עם הסגל בלשון זו. גם כאשר העברית מהלכת מצג לצג ומקו לקו, ההתכתבות באוניברסיטאות נעשית משמאל לימין כיאה למוסדות בין־לאומיים. יתרה מזאת, בכל האוניברסיטאות בארץ נתרבו ומתרבים והולכים כינוסים מדעיים שכולם על יוהרת האנגלית, ואלה המתנהלים בעברית מתמעטים והולכים. ותוזכר כאן גם הדרישה התקיפה בכל האוניברסיטאות שאנשי הסגל ירבו בפרסומים באנגלית, גם בתחומים שישראל היא מרכזם וכל איש נחשב בחוץ לארץ שיד לו בהם, קורא עברית היטב. העדפת האנגלית בתחום זה היא מעשה לא ראוי אם לנקוט לשון המעטה.

ולא ארבה דברים על ראשי העם ושליחיו בכנסת ובממשלה ובמוסדות ציבור אחרים. לא מעטים מהם היו למפיצי לשון העילגים הסופרת "שלוש שקל" ומונה "שמונה עשרה הצעות לסדר היום". איש מהם אינו מִפִּיר עוד את חברו, אלא "מִפִּיר" אותו, כפי שנשמע במקומותינו חדשים לבקרים בביטויים אלו ובשכמותם שאינם מגלים ידענות בעברית ואינם מעוררים כבוד רב כלפיה.

1. דיווח על ביקורו של פרופ' סרקיליני מצוי בגיליון 27 של "אקדס", עמ' 1, 3.

אוצר המילים מדולדל והתחביר מלועז, אין מנצחים עוד בבחירות ולא במשחק הכדורגל, אלא מנצחים את הבחירות ואת המשחק ושאר לשונות כיוצא בזה. אל נשלה את עצמנו שכל דוברי העברית בדור הקודם הייתה לשונם לשון עשירה, אבל דומה שעלה רזון גם בשטח הזה. מספר מִיטִיבִי קרוא, משביחי כתוב ומנעימי דִבָּר נתמעט אפילו בקרב השכבה המשכילה; זו מדקדקת יותר בלימוד לשון זרה. עד לפני דור עדיין ניתן היה לשמוע לשונות שריח ידענות נודף מהן. כולנו הכרנו אנשים ונשים רבים, מורים ומורות שלא בושו ולא נתעצלו להבחין בין חמש לחמישה, ובין עשר לעשרה. אנשים שדיברו על סחורה הנמכרת בחֲנִי חָם, ועל עבודה הנעשית בקִלִי קלות, וכשיצאת לדרך הם איחלו לך "דרך שלום", וכששבת ממנה בירכו אותך במטבע עברי "שלום עליך" או "השלום לך". והיום נתרבו היושבים במזרח שלבם בתחתית המערב.

ז

הדלות הלשונית הייתה לסימן מובהק של הדובר והכותב המצוי. ראוי היה שבעשור השישי להקמת המדינה יתייחסו ללשון העברית בכבוד הראוי לה בלי קשר להמנון ולדגל שהם סמלים טובים, ששרת החינוך מייחסת להם בצדק משקל רב. שכן הלשון העברית איננה רק סמל, היא מהות ותוכן הדורשים שמירה מפני המזיקים, ומזיקיהם רבים ביום ובלילה. ואין דרך טובה לשמירת הלשון כלימודה וכטיפוחה המתמיד. וטיפוח הלשון הוא גם טיפוח העיון והלימוד של המקורות הכתובים בה, המקרא וספרות חז"ל, לשון התפילה, ספרות ימי הביניים, לשון השירה העברית לדורותיה והספרות העברית החדשה לרבדיה, כמשתקף מכתביהם של יל"ג ומנדלי, של ביאליק וברנר, של עגנון ושלונסקי ושל אורי צבי גרינברג ולאה גולדברג, ועד הדור האחרון, כניבט מכתביהם של אהרן מגד, של משה שמיר וזלדה ושל אברהם יהושע, מאיר שלו, אבנר טריינין ושולמית הראבן ושל חבריהם ושל הבאים אחריהם. יש להודות על האמת, לא רק לשם האזיון, שיש מיעוט ראוי שעניין העברית בנפשו. אבל מוטלת עלינו חובה לעבות את המיעוט הזה בכמות ובאיכות.

ח

וגם זאת, חוכך הייתי בדעתי אם בחגיגות על ענייני הרוח ראוי שנדבר על החומר, וגמרתי בלבי שראוי גם ראוי. אם כך נהגו הראשונים על אחת כמה וכמה אנו האחרונים. ממשלת ישראל אינה מיטיבה, כידוע, עם ענייני הרוח. ידה הקמוצה בפת עניים ובצורכי הנכים קמוצה עוד יותר בענייני התרבות. הכסף לספריות, לתאטרות, למוזאונים ולשאר מוסדות התרבות ניתן במשורה, וכך עלתה לו גם

לתקציב האקדמיה. השנה הזאת לבדה קוצצו מאתנו, אדוני הנשיא, 20% מתקציב האקדמיה. צריך אני לומר כי מוזאונים יש רבים, ותאטראות יש כמה וכמה, וגם קבוצות כדורגל וכדורסל מצליחות יותר ומצליחות פחות יש למכביר, אבל אקדמיה ללשון העברית יש רק אחת ויחידה. אם מקצצים בבושרם החי של המוסדות האחרים, יש להצטער על הדבר צער רב. אבל אם כל אחד מהם ירים תרומה חלקית בגזרתו, יימצאו כולם מצטרפים זה לזה בהבטחת קיומו של התחום. ואולם, כאמור, אקדמיה ללשון יש רק אחת, וכל קיצוץ אינו רק נוטל את פת לחמם של חוקרים, אלא גם מסכן סיכון אמתי את קיום המוסד, וכדבר הזה לא תעשינה המתורבתות שבאומות. אילו שרת החינוך הייתה מכבדת את המעמד בנוכחותה, כמתוכנן, הייתי מבקש ממנה שלא פקידי תרבות יחליטו בענייני האקדמיה בהינף גרזן הדיו, ויכרכו אותנו עם מאות מוסדות תרבות שיש כמותם רבים ועם מוסדות תרבות ששכר העומדים בראשם הוא שכר מופלג. אנו מוסד קטן בלאו הכי, וכל צמצום באמצעים העומדים לרשותנו לא רק מקטין אותנו אלא מסכן את קיומנו.

רבים מנציגי אומות העולם באים אל האקדמיה כדי ללמוד מאתנו על המעשה המופלא של החייאת הדיבור העברי, שאין כמותו בתולדות העמים; חוקרים רבים מן הארץ ומחוצה לה באים להידרש למאגרי המילון ההיסטורי כדי ליטול עצה וללמוד דעת מן העושים בו; ציבור חשוב נדרש להחלטות האקדמיה בענייני מינוח ובסוגיות של דקדוק הלשון. לו השָׁרָה הייתה כאן, הייתי מבקש שבמלאות יובל לאקדמיה יבוטלו הקיצוצים שהונחתו עליה, ולולא דמסתפינא, הייתי אומר שראוי היה שיוסיף לנו משרד החינוך מנה אחת אפיים כנגד קיצוצי אשתקד וקיצוצי השנים שקדמו לה.

ט

לפני שאבוא לסיים את דבריי רואה אני להפנות תביעה אל הבית פנימה. ראוי לה לאקדמיה שאף היא תבחן גם את מטרותיה, גם את פעולותיה וגם את התנהלותה כדי לראות מה צלח ומה כשל, מה ראוי לטיפול, ומה ראוי לתיקון ולשינוי; וכך יהיה. אם לא נבקר את עצמנו לא יהיה תוקף לתביעותינו מן הממשלה וממוסדות המדינה. תביעותינו צודקות, אבל גם אנחנו ראויים לבחינה ולביקורת פנימית בתעוזה ובנמרצות. ואנו מבטיחים כאן שכך יהיה.

י

מבקש אני להודות לנשיא המדינה שאירח את האקדמיה ביום חגה, שהוא גם חגו של כלל ישראל, ובשל כך הוא גם חגו של בית הנשיא. ראוי היה מאוד שבקשותינו

ייענו גם בימי חירום אלו. כדאי לנו שנוכח שכמעט בכל שנותיה נתונה המדינה בימי חירום. ימינו טרופים תמיד, ולא נבדלו השעות זו מזו אלא בחומרת הבעיות ובתכיפותן. כדי שנוכל לשעות הללו, אנו צריכים לחזק את הרוח ואת מוסדות הרוח, והאקדמיה ללשון בכלל זה. האקדמיה, שחברי הדירקטוריון שלה, אם לנקוט לשון עסקנית כלשהו, כלומר כלל חבריה לרבות הנהלתה ונשיאותה, עושים את מלאכתם בהתנדבות, מטים את שכמם לסבול זה חמישים שנה, אבל אינם רוצים שהסבל יוטל על שכם המוסד. שכרם של עובדי המחקר ובכללם חוקרים מובהקים ועיתרי הישגים הוא צנוע מאוד; חמורה מזאת, בימים אלו חרב הפיטורים מרחפת על חלק מן העובדים ומאימת על עבודתו הסדירה של המוסד.

יזכר כאן בהדגשה שלא רק חברי האקדמיה וראשיה עושים מלאכתם על מנת שלא לקבל פרס. רבים הם חברי הוועדות המקצועיות שעשו בעבר ועושים כיום את עבודתם בהתנדבות, במסירות, בעקיבות ובהתמדה מתוך אהבה לעברית ומתוך כבוד לאקדמיה. רבים וטובים מאוד מנציגיהם נמצאים כאן היום בבית הנשיא, ותודת האקדמיה נתונה להם בזה.

יא

העברית היא החוט המקשר בין כל הדורות והמבריה אותם, מראשית המקרא ועד ימי שיבת ציון, מימי עזרא ונחמיה, מימי החשמונאים, התנאים והאמוראים ועבור לימי הגאונים, הראשונים והאחרונים ומימי ספרות ההשכלה ודור התחייה ועד דור התקומה ודורנו אנו. והיא חוט המחבר בין כל חלקי העם לעדותיו, לחטיבותיו ולפלגיו, חיילים גם אזרחים, צעירים ובוגרים, תלמידי חכמים ואנשים של כל ימות השנה. הלשון הזאת חוגגת היום באמצעות האקדמיה במעמד ממלכתי בנוכחות נשיא המדינה; האקדמיה ללשון העברית מברכת אותו ואת רעייתו ומתברכת בהם, ומברכת גם את כל מי שבא ליטול חלק במעמד הזה, חברי האקדמיה ועובדיה, מורים באוניברסיטאות וחברי הוועדות המקצועיות וכל הקהל החשוב הזה, שוחר העברית ואוהבה.

הראשונים לציון, מכונני ועד הלשון והמורים הראשונים ידעו לומר כי בשוב ה' את שיבת ציון ושיבת לשונו היו כחולמים. בשבילנו שיבות אלו הן דבר מובן מאליו. אבל כדי לשמר את החלום הזה כל הימים עלינו לשמור על אוצרות התרבות שלנו. לאקדמיה ללשון העברית חלק חשוב במשימה הזאת.